

Наша Нива

ПЕРШАЯ БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЭТА З РЫСУНКАМИ

ВЫХОДЗИЦЬ РАЗ У ТЫДЗЕНЬ рускими и польскими литэрами.

Адрес рэдакцыі и администрацыі:
Вильня, Большая Погулянка д. № 17.

Цэна асобнаго нумэру 5 кап.

Цэна з перэсыпкою и дастаукою да хаты: на 1 год—3 руб., на 6 месяцу—1 руб. 50 кап., на 3 мес.—75 кап., на 1 мес.—25 кап. Без дастауки и перэсыпки: на 1 год—2 р. 40 к., на 6 мес.—1 р., 20 к.; на 3 мес.—60 кап., на 1 мес.—20 к. За границю: на 1 год—4 руб., на 6 мес.—2 руб., на 3 мес.—1 руб. Перэмена адрасу—20 кап.

Абъягунення прымамоцца на наследнай страницы па 20 кап. за лінійку мышмымі літэрамі. Рукопісы і корреспонденцыі, прысыланыя у рэдакцыю, мусіць быць чытэльна напісаны з праудзіваю фамільёю і адрасом таго, хто яе прысылае. Можна таксама напісаць прозвіщэ разом з фамільёю, кабі не захочэце, каб бытла надрукавана ваша праудзівавая фамілія. Адрас і фамілія толькі для ведама рэдакцыи.

Вильня 10 (23) листапада (ноября).

Пачынаючы выдаваць беларускую газэту „Наша Нива“, хочэм трохи пагаварыць з усімі, каму у той чы іншы спосаб залежыць на нашай працы, хочэм адкрыць свае думкі; каб усе магли нас пазнаць.

„Наша Нива“ будзе другой беларускай газетой—першая газета „Наша Доля“ не жывець: янабыла надта нядоўго, бліснула як маланка і згинула гдзесыци. Разумеем мы, як важна цяпер беларуская газета, разумеем, якую вялікую работу яна можэ зрабіць. И дзеля таго мы будзем старацца, каб наша газэтка загінула ўсюды, каб пашала яна і падстрэзу белай курнай хаты мужыка-беларуса. Не думайце, што мы хочэм служыць толькі ці панам, ці адным мужыкам. Не, николі не! Мы будзем служыць усему беларускаму сірпажэнаму народу, пастараемся быць люстрым жыцця, каб ад нас, як ад лістстра,

свет падау у цёмнасць... Мы будзем браць усё ад усіх і, злажкышы у парадок, зноу аддаваць. Ведайце добра, што „Наша Нива“ газета не рэдакцыи, але усіх беларусоу і усіх тых, хто им спагадае. Кожны мае право быць выслушаным на страницах нашай газэты і кераваць ёю, толькі каб было разумне. Мы з сваей стараны будзем старацца, каб усе беларусы, што ня ведаюць, хто яны ёсць,—зразумели, что яны беларусы і людзи, каб пазнали свае права і памагли нам у нашай рабочы.

Ня будзем писаць громка. Будзем спакойне, ціверда кідаць усім прауду у вочы, пастараемся быць церпелівыми і панаваць над сабою: нехай халодны розум моцна тримае у сваіх руках гарачэ сэрцэ..

А цяпер прызываєм усіх тых, хто разумее нашы цэлы, адчувае тое, што мы чуем, і захочэ нам памагчы:

Падтрымайце нас у рабочы, што цяпер пачынаецца!

В осень.

Штосьци соуненъко ня грэць,
Уж схавалось гдэсъци;
Тольки вецер в полі веець,
Злые нясе весыци.

Вецер плачэ, вецер свишчэ,
Песни нам спевае,
То пяе, як на игрышчи,
То зноу завывае.

А дошч ветру памагае—
Стучыць у ваконцэ:
Ен нам байку смутну бае
Аб роднай старонцэ...
Мы, слухаючи, взыхаем
Да шчасливай доли;
Циха слёзы выцираем:
Цяжка жыць бяз воли!..

3. К.

Выборы у Гасударственную Думу.

Цемнота нашаго народу—найбольшы вораг яго. З цемноты пайшла беда ды нядоля народная, и пакуль будзе панаваць гэта цемнота—народ жыць будзе так, як жыу да гэтуль, марнець так, як и раней марнеу.

Дзеля таго шырыць навуку меж ўсіх людзей—вось першая цэль „Нашай Нивы“. Але трэба ведаць, што народ, надто доugo жывучы у цемноци, ня мог як трэба устроиць жыцця сваго,—и злажылося яно неяк дрэнна; злажыліся такие парадки, што пры их навэт і навуку трудна даць народу. Вось і хочэм мы выясніць, яким способом і гэту беду звесыци са свету.

Перш наперш трэба сказаць, што цяпер у Расеи ужо пачалися вяликие перамены: праўціцельство у манифэсцы 17 акцябра 1905 г. сама прызнало, што ад гэтага дня „ни адзін закон ня можэ мець силы, пакуль народ праз сваіх выбарных дэпутатоу у Гасударственой Думе не дасць на гэта сваега сагласу“. З гэтай Думы народ павинен скарыстаць, сколькі можна.

Ведамо, што кожны чалавек заусяды стараещца зрабіць гэтак, каб яму і яго найближшым было найлепей, і не глядзіць, чы добра гэта для других, чы не. Так і у Думе кожны дэпутат будзе абараняць интересы свае і сваіх найближшых: пан—пану, мужык—мужыку, работнік—работніку. Але ведамо усім і тое, што не усё, што добра для пана, добра і для мужыка, або работніка; дзеля таго усе старающа выбраць

дэпутатами у Думу канешне сваіх людзей. Пачынаеца прэдвыборная вайна, змаганне; адны людзі хочуць дабыць „голосы“ ад других. Ваююць тутака намауляннем (агітацией) працуникуо, рознымі абецянкамі: вораги народу кажуць яму, што надта яго любяць і што будуць стаяць за яго жадання, каб толькі іх выбрали. Гдзе гэта не памагае, там падкупляюць грашми ды гарэлкаю...

На выборах да першае Думы фальшивые прыятели народу мало гдзе патрапілі задурыць людзям голавы, каб выбираві дэпутатами дрэнных людзей. Наступаюць цяпер новые выборы, і на гэтых выборах працавіты народ не павінен слухаць хітрых слоў сваіх ворагоу, а выбираві толькі тых людзей, каторые па праудзі хочуць яму добра.

Прауда, што цяпер народу трудней будзе зваеваць на выборах сваіх працуникуо: разъясненне Сэната адабрало право голасу ад многих мужыкоу ды работніку. Раней мужыки, каторые апроць надзельной зямлі мели ешчэ і купленую, карыстали з грава падаваць свой голас ня толькі на выборах уполномочэных ад валасцей, але і разом з тымі, што маюць сваю власную зямлю („мелкіе собственники“). Цяпер мужыки гэтага права ужо не маюць, могуць выбираві толькі уполномочэных ад валасцей, і праз гэта на выборах дэпутатоу ад губэрні выборшчыкуо ад беднейшэй часці народу будзе меныш.

Так само страдали право выбороу вечныя чыншэвікі у губэрнях западных і нашых беларускіх і тые арэндаторы (пра-

вослауные, „единоверцы“, староверы), като-
рых правительство пересялило з Расеи и
пасадзило на чужой зямли у беларуских и
литоуских губэрнях. Страцило голас и шмат
работникоу па гарадох, напрыклад низшыя
служашчыя на чугунцы.

Мужыки ня могучь цяпер ужо выбиравць
дэпутатамі сваіх сыноу, каторые многа
учынілі, знаюць добра патрэбы народу и
найблікнейшы патрапілі бы абараніць яго інтэрэсы, але сами не гаспадараць у вёсцы.

І гэта не усё. Па пастанауленню пра-
віцельства кожны, хто мае право падаць
свой голас на выборах и хочэ з таго права
сварыстаць, павинен падаць аб гэтым зая-
ўленне; іншэй яго не дапусцяць да выбороу.
Цяпер срок для заяўленій ужо скончыўся;
быу ён надта кароткі, не усе паснели падаць
заяўлення, бо ня ведали аб гэтым, и таким
пірадзіком ешчэ часць беднейшага и цемней-
шага народу ня будзе мець можносці вы-
браць сваіх дэпутатоу.

Але усё гэта павінна быць для працу-
ных толькі прынукой да таго, каб яны са-
брали усе свае сілы, злучыліся разом, не
гледачы, якой хто веры, бо усе яны маюць
адны спрэвы и адну дарогу палепшыць
сваё жыццё. Тагды толькі яны на выборах
змогуць зваеваць працуникоу и выбиравць
сваіх шчырых прыяцелёу и заступникоу,
каторые пастараюцца перамениць у жыццю
нашага народу усё злое, што зрабіла веко-
вая цемнота.

Выбор старшины.

Ужо ад самага ранку крычали выборные.
Много вышли гарэлкі, а ешчэ больш пива.

У воласци я застаяу писара и яго па-
мочника. Заглядау сюды такжэ дзед—сто-
рэж з чырвоным носам—табаку зажывая ды
у гарэлцы быу ня дурэнъ. Ён здзымухау
шыл, прыбирау, як перэд Колядами. Чакали
земскаго.

А на зборной, як на кirmашы, гаманиу
спод.

— От хиба сягоння пили дык пили!—
какэ памочник. Гарэлку не чарками шчы-
тала, а шклянкамі. Старшина адразу дау-
шнадць пяць рублёу, а кали выбиравць яго,
то ешчэ казау дасць гэтульки.

У нас ужо таки парадок: хто больш
паставіць гарэлкі, той і старшина. А хто
больш паставіць, як не багаты? Мужыки
нашы таго ня помняць, што гэту выпиуку
старшина пасля трэ разы верне. У нас
ещэ й так бывае: выбяруць старшину, а
назаутра тые самы, што выбираві яго, пры-
ходзяць цалаваць яму руки.

— Дзын—дзын—дзын! Дзын—дзын—
дзын! Земски прыехау.

Старшина и писар разам пабляднели.

— Здраствуйце!

— Здравя жалаем, ваша сияцельства!

Адзін выборны здароукауся аддзельна.
Усё ужо сцихла, а ён, пьяны як земля, за-
икаецца, крычыць:

— Здравья жжжало вваша піпбблагороде!

— Ну, каго хочэце мець старшиною?

— Таго, хто й быу!—крыкнули разом.

— Ладна!—кажэ земски.

Я думаю, што „ладна“! Калиб я быу на
яго месцы, то и я сказау бы „ладна“...

Старшина стаяу белы, як снег. Згорбіу-
ся у две пагібели, як свіны татка.

Я бачыу яго да сходу: такі бравы, як
генерал яки. Я пазирау на яго ды думау:
няужож гэта той самы чалавек? Быць ня
можэ! Той быу роуны, а гэты як абаронок.
Той хадзиу па воласци, як сам цар, крычау,
аж шыбы брашчали. А гэты сагнуся, як
жэбрак, и маучыць, як немка—толькі вача-
ми лышае. Той быу тоусты, а гэты на цэлы
пуд худзейшы!

Як толькі пачуу ён моц сваю, павеся-
леу чалавек, выбрау минутуу, маргну писару
и язык высалапиу.

Земски стау нешта писаць.

Здаецца усё зрабилася добра. И трэбаж
выскачыць як раз цяпер Пилипу, мужыку з
чорнаю барадою. Пилипа у воласци не бы-
ло, як выбираві старшину—выпівау з сяб-
рам.

Вбег ён у воласць, як куля, стукнуу
дзверамі.

— Громада! ужо выбрали? Апанаса Квет-
ку? Каб вам дошчки сабрали! Каго вы выби-
рали? Шчэ мала выпиу у вас крыви?

— Циха!—кажуць. Тут жэ земски!

— А што мне ён? Але вы—абармоты!
Га— ааа? Ты старшинка? Сто рублёу працуу!
Каму трэба падсунуу? Зноу круу будзеш
пиць?...

Земскому и старшине хоць вазьми засадзи туды вочы, гдзе яны николи не сядзели, а каб и сядзели, то светуб не бачыли. А сход пазирае, як баран.

Беднага Пилипа пасадзили у халодную. Гэтак пазалетась выбирави старшину кале Пинска.

Паглядзим, як гэта цяпер будуль у нас выбиравіць дэпутату да Гасударственай Думы?

Тамаш Булава.

ЯК НАМ УЧЫЦЦА.

Цёмны наш народ тутэйшы, цёмны мужык-беларус. Часта бацьки праз цемноту сваю ня хочуць даць дзеткам навуки, ня хочуць пасылаць их учыцца у школу; а и школ у нас нехват—хоць бы и хацеу, то усих дзецей у их памесциц ня зможэш. Дауно ужо шчырые прыятели народу старалися и старающца шчырыць навуку меж щённых людзей. Цяжкая была их праца, цяжка учыць без школ—каб аткрыць школу для дзетак, трэба было мець дазваленне ад начальства, а начальство ня кожнаму давало яго.

Але цяпер настали лепшыя часы: зразумело и правительство, зразумеу и сам народ, што, каб палепшыць цяжкое жыццё усих працуючых, трэба перш-наперш даць им навуку, даць можносьць учыцца усім нашым дзеткам, каб пасля кожны мог добра чытаць і карыстаць з таго, да чаго дадумалися і што написали ученые людзи. Правительство прыгатавало проект устройства агульнага абучэння, каб усе у нас были грамотные—і кабеты, і мушчыны. Дзеля таго кожны, хто разумее карысць навуки для народу, павинен добра падумашь і сказаць сваё слово аб тым, якіе мусяць быць новыя начальныя народныя школы, што правительство будзе аткрываць.

Усім добра ведамо, што ужо много лет, як правительство прыказало, каб у народных школках іначай не учыли, як только па расейску. Хацело яно гэтакім парадком абрусиць усе народносці і палажыло запрэт на научанне у іншых мовах. А якая з таго карысць—кожнаму ведамо. Усюды дзецям цяжка научыцца чытаць, але у

нас горш як гдзе—і ня дзива. Тож нашы дзетки-беларусы маюць у школах адразу две работы: адна работа—гэта пазнаць знакі—литэры, научыцца складаць з іх слова, а другая работа—адначасць научыцца разумець і гаварыць па расейску, бо у школі вучыцель усё тлумачыць только па расейску, а гэтай мовы дзеци не знаюць, николи у хаци ад бацькоу ня чули—яна для их чужая. Вось і выходзіць, што пакуль дзицё не пазнае расейской мовы, то у школіничога не разумее, што кожэць учыцель, і сидзиць, як баран. Ходзіць да школкі год, два і тры, а як скончыць яе, то ледзьве-ледзьве чытаць можэ, дый то скоро забывае.

Так вось, кали пачнуць у нас увадзиць новые начальныя народныя школы, трэба канешне, каб дзецы у их научали па беларуску, каб тлумачыли им усё па тутэйшаму, па своему, як дзеци гавораць, у хаци з бацькамі і як им найлягчэй разумець. Тагды дзецы і чытаць скарэй научыцца, і пазнаюць лягчэй іншыя мовы—расейску ды польску. Дзеля таго усе беларусы і усе, хто хочэ даць народу праудзивую навуку, павинны дамагацца для беларусаў *беларускай начальнай школы*.

Цяпер, як народ дастау крыху свабоды, кожная народносць стараецца скарыстаць з яе якнайбардзей і як найшырэй. Литоуцы, паляки, жыды, украінцы—усе збираюцца з силами і заводзяць свае школы у роднай мові: паляки—польские, литоуцы—литоускіе, жыды—жыдоускіе. Адны мы, беларусы, неяк кепска стараемся аб сваіх школах. Нашы дзетки усё ешчэ учацца у няявельми памятнай для их мові; рожница толькі тая, што каталіки цяпер ахвотней пасылаюць дзецей да польскай школы, а правослаўные—па стараму—да расейской. Чамуж німа у нас сваіх беларускіх школ?

Доўго мы, беларусы, цураліся сваій мовы і, як кожуць, хавались з ёю за печ перэд чужыми людзьми. Вось і злажылася некая дурная пагаворка, што наша мова хамска, брыдка, што на ёй ня можна гаварыць з вучоным чалавеком, ани пісаць книжок, як на іншых „дэлікатных“ мовах. Але гэта толькі выдумка. Тож две-тры сотні годоу таму назад усе законы і усе казеные паперы пісалися у нас нейначэй, як на нашэй мові. Во і цяпер бачым: друкуюцца книжкі, выходзіць ужо другая

газэта, ідзе пераписка з вучоными—усё па нашэму. И никто не смеяцца, никто не плюе на нашу мову—напроцыу, суседзи літоуцы, паляки, украінцы спрыяюць нашай справи и жычаць спору у рабоци.

„Шмат было таких народоу—каждэ песняр беларуски Мацей Бурачок,—што страціли наперш мову сваю, так як той чалавек прад скананем, катораму мову зайдзе,—а потымъ и зусім замёрли. Не пакідайцеж мовы нашай беларускай, каб не умёрли! Пазнаюць людзей ци па гаворцы, ци па адзежы, хто якую носіць;—отож гаворка, язык и есць адзежа душы“.

Можэ хто спытаецца: а чы ёсць якіе книжкі да навуки? Вотож скажэм, што ёсць—прауда, мало, небагато, але не забы-

вайце, што толькі першы год, як нам беларусам дазволіли друкаваць книжкі па нашаму такіми літэрамі, якіе нам патрэбны—и польскіми, и рускіми (раней дазваляли друкаваць толькі рускіми). Мало книжок—прауда, але яны усё прыбываюць, и цяпер ужо можно учыць чытальня дзесяць па нашаму, бо ёсць і „элемэнтар“, і „першае чытанне для дзетак-беларусоу“ (друкованые и польскіми, и рускіми літэрамі),—а дасць Бог хутко будзе болей, каб аб усём, што чалавеку патрэбна, можна было прачытаць у своеі роднай мові.

Мацей Крациука.

Замчышчэ Лішкоу (раней Новагрудок) Сувальской губернии, Сайненского павету, стаіць над вялікую ракою Неманом, каторы блакитною стужкай, як відаць тут на малюнку, плывець праз шырокіе дуки и высокие горы нашаго краю у Балтыцкое морэ. Варто ведаць, што гэтае замчишчэ збудавано на сыпанай горцэ у поу адзінацатаго веку (XI в.), значыць дзесяць сотняу годоу таму назад. Належало яно да беларускіх (крывичанскіх, як дауней казали), князёу — гаспадароу тутэйшаго краю. Пасьля у трынацатом веку (XIII в.), Гаспадар Літвы и Белае-Русі, княжа Мэндог, каранаваўся на літоускага караля у гэтым самым Лішкове, як аб гэтым пишупць некаторые з вучоных. Шэсцьсот годоу таму назад, до петнацатаго веку (XV в.), гэты гарадок—Лішкоу, называўся Новагрудком. Недалёка ад замчышча відаць руіны старага касцела (XV в.) петнацатаго веку. Як вонім глянцуць пекная и вясёлая ваколіца.

Шчастны.

НЁМАН.

Лъецца Нёман памеж горау,
Светлы, чисты, як роса.
Накану ён ям и норау,
Гониць воду праз леса.

Гой, ты, Нёман, наша рэка!
Поиш ты и кормиш нас,
Бедну чайку чалавека
Ты з сабой насиу не раз.

А вясною на прасторы
Дуб стары сядзита гнау
И насиу ты крыгай горы,
Луг и поле затапляу;

Разливауся па ракитам,
Занимау и лес, и гай...
Доўговязы плыт за плытам
Носиш ты у далёки край.

Кольки раз рыбацки човен
На грудзях тваих гуляу!..
Гой, ты, Неман, быстры Нёман!
Кольки дум ты мне нагнау!

Чуу ты смутак горкой доли
Свайго сына—мужыка,
Чуу не раз у пустым поли
Плач и слёзы бедака...

В цихи вечэр над табою
Дудка плакала не раз,
И кацилася слезою
Песня у цёплы летни час...

А на беразі, пад дубам,
В ночку цёмную рыбак
Спау не раз пад мокрым лубам,
Гнууся з холаду, бедак.

А у буру вецер кветку
Да грудзей тваих скланяу,
И касец в табе у летку
Пот крыававы абмывау.

Над табою месяц круглы
У ясным неби циха плыту,
И з табой высоки, смуглы
Лес цихутка гаварыу.

Перарэзау край ты родны
Беларуса-мужыка...
О наш чисты, наш свободны
Нёман, быстрая рэка!

Ты цячэш далёка—знаю:
У землю Литвы и немкоу...
Расскажы-ж чужому краю
Пра жыццё тваих сыноу!...

Якуб Колас.

3 усіх старон.

3 Молодэчненскай Вучыцельскай Сэмінары.

19 акцябра (кострычника) да папечыцеля Віленскага Округа зъявилася депутатыя ад вучашчыхся молодэчненскай сэмінары.

Вучашчыеся пярастали вучыцца и разъехалися па хатах. Дэпутация прасила каб папечыцель удалиу ихняго дырэхтара Годыцкаго-Цвирку, што зрабиу з сэмінары арэштанскія роты. Дэпутация разказала, што Годыцкій ругаецца як п'яны звончык на рынку, ды часам лезе бицца з кулаками и ня толькі да вучэнікоу, а и да вучыцелей. Вось чаму пан Цвирко тримау у страху усю сэмінарю.

Але цярпенне лопнуло у вучэнікоу и яны трэбуюць змяниць Годыцкаго, іначай не пачнуць вучыцца.

Папечыцель Віленскага Вучэбнага Вокруга барон Вольф не знайшоу, што Годыцкій-Цвирка паступаець не дэликатне з вучэніками и з вучыцелями, и атказаўся змяниць яго—мала таго, барон радзиу, каб вучэніки пагадзилися з панам дырэхтарам и пачали вучыцца.

Дэпутаты такничога и не дабилися у віленскага папечыцеля: паехали яны шукаць прауды у Пецербург.

(Око)

3 Польшчы.

Недауно на станции Рогова было такое здарэнне: прышоу почтовы поезд. Усё было спакойне, раздауся первы званок; раптам штосьци зрабіліся: неведамо скуль появилися неякіе людзи, адзін стау пры званку, другие закамандовали публицэ, кіб з мейсца ня рухалася. Было цёмна. Кали раптам нешто бліснуло, а патом раздауся сильны выстрэл бомбы. Шклы пасыпались з вокноу. Пачалася пальба. Скора изноу разарвалася бомба. Уся станцыя затраслася, земля застогнала. Хтосьци затрубіу у ражок и пальба скончылася. На станцыі было светла — гаэру пачтовы вагон. Тых, што так недауно гаспадарыли ужо, не было відаць. Тут и там лежали куски вагону, з пад каторых чуваць было енки пакалечэных салдатоу (што пильнавали пачтовы вагон).

Пасля разышлася весь, што гэта зрабіли неякіе людзи—а было их 40—дзеля таго, каб аграбіць гроши, што были везены у пачтовым вагоне. Перш казали што им дасталося адзін мільён двесці тысячу рублёу. Цяпер упрауленне почт и тэлеграфу кажэ, што усяго забрано кале 60 тысяч рублёу.

„Око“, „Север.-Зап.-Голос“.

3 Пецербурга.

Недауно у Пецербургу вось што случылося. Ехау казначэй з порту з вялікими

грошыма. Яго ахраняли конные жандары и полицейские. Недалёка ад казначэйства хтосьши кину у каней бомбу и раниу их. Неякіе людзи ускачыли да астанавиушэйся карэты, гдзе сідзеу касир з грашыма, забрали большую часць грошэй и атстрэливаючысь ад паліции и жандароу ушли сабе. На мейсцу гдзе гэта зрабилася асталося два трупы грабішлелей.

Аб усём па троху.

Новая льгота. Усим, хто павинен выплаціць Крэсцянскому Банку пажычэніе ў ём грошы, абъяулена льгота. Хто брау грошы на 55 $\frac{1}{2}$ годоу и плацу що год па 5 р. 25 к. чы 5 р. 75 к. з кожной сотні доугу, той цяпер будзе плаціць тольки 4 р. 50 к.; які грошы позычэні на 41 год, то заместа 5 р. 75 к. и 6 р. 20 к. плата будзе ужо тольки 4 р. 95 к. з сотні. Хто узяу грошы на 28 годоу, заместа 5 р. 75 к., 7 р. 10 к. и 7 р. 15 к. плаціць 5 р. 80 к.; хто на 18 годоу и плацу па 8 р. 75 к., 8 р. 90 к. або 9 р. з сотні, той плаціць тольки па 7 р. 50 к., а хто пожычуа грошы на 14 г., цяпер будзе аддаваць з сотні рублёу па 9 р. 25 к. у год заместа 10 р. 75 к., 11 р. и 11 р. 10 к.

Рѣчъ.

У РОСЕІ цяпер 90,727 начальных шко́лак; 44,570 минисцерства народнаго просвещэнія; 41,814 цэркоуну - прыхадских; 439 ведомства Імператрыцы Марыи; 3,904 других ведомств. Апрыч таго у Расеі ёсьць 11,418 жыдоуских школау, 10,014 — „хэдэроу“ и 8,962 магометанских.

С.-З. гол.

У Японіі на каждые сто дзеяцей, учыцца грамаце дзевяноста сем дзетак, а у нас, напрыклад у Минской губэрніи, неграмотных восемдзесят чалавек на каждые сто людзей.

„Сталічная Почта“.

Апошніе весцы. Сэкрэтариат устраивальнага комітэта партіі „Народной Свабоды“ разсылает цяпер ваззванне да избирацелёу з радою, каб сельскіе обчэства скрыстали з свайго права перэизбираць дзесяцідворных выбарных, которые збираюцца на волостных сходах, и выбраць на дзесяцідворных людзей цвердых, которые моцна будуть стаяць за мужыцкое дзело, бо скоро треба будзе з гэтых дзесяцідворных выбарных выбраць выборшчыкуо у Гасударственную Думу.

„Товарышч“.

НЯВІДЗІМЫЕ НАШЫ ВОРОГИ.

Кожны з нас мае ворагоу: и бедны и багаты, вялики и малы; их ня тольки маюць людзи, маюць их и зыгеры, и птушки, и рыбы и усе астальное, што жывець, адным словом усё организмы. З ворогамі трэба ваваць, бо іначэй згинеш ад их; а каб ваваць з праціуніком, трэба яго добра пазнаць, не абы як зразумець. Тольки тагды спарней будзе исьцы вайна.

Чалавек мае шмат ворагоу. Здавалося бы, што усе узлавалися на яго, сваего караля и пана: и уселякіе грыбки, и бактэрый *), и рабакі, и уселякіе другие организмы, аб'якіх мы цяпер з вами хочэм пагаварыць.

Мы видзім, што серэд нас усё жывое, як тольки прыйдзе на свет, расцець, а пасля, у сваім часі, размнажаецца. Робіцца гэта для таго, каб жыццё не загінуло на свеци: малады организм як расце, то набирае сілы, каб падтрымаць жыццё; развиушыся ён даець пачатак новым, маладым организмам каб жыццё не загасла. Якое бы ни было жыццё, ци смутнае ци вяселае, беднае ци багатае, труднае ци легкае, никто ня хочэ з им разстацца. Якое бы яно ни было — любім яго крэпка, смерцы баімся и уцекаем ад ёй. Гэта усюды вядзецца и ва усіх организмах, и у нас з табой, чытацель,—вядзецца так дауно, як старое на свеци жыццё.

Дзиуным выдавалобыся, скуль узялося тое сильнае хаценне жыць, тое вяликае уцеканне ад смерци?

На гэта нам трудна атказаць, скажем тольки што гэта хаценне, як яе па польску называюць „инстынкт“**) захованы гатунку“, а па расейску „инстінкт сохраненія віда“, надта вяликае, бо стольки лет безведама передаваўся з пакалення у пакаленне.

На чым жэ тримаецца гэты „инстынкт“? спытаецаць вы. Наиболей на факце яды, скажем мы. Можэ смешным вам будзе выдавацца, што яда такая вяликая важносць. Але памысьлице тольки, цік бы мы, людзи, так працеваці, цік бы мы рабілі розныя старавіні, каб ведали тольки, што ад гэтага нам ня будзе горэй жыць, што не упадзем у го-

*) Малюсенькие жывелочки, которых можно видзець праз увяличыцельные шклы. Бактэрый часам прычыняюць розныя хваробы чалавеку.

**) Инстінкт, гэта бязведомае хаценне чаго-кольківек.

лад, а можэ пасля и памрэм. Сядзели бы мы тагды злаужуши руки и жыли бы тольки (калиб гэта удался) вот з дня ды на дзень. Ничога мы бы не хацели, ничога нам не было бы цикава, вот были бы мы як тые халодные каменъчики, што без жыцца. Але не. Трэба есьци. Боязно быць безжызненым каменъчиком. И вот працуем мы крэпка, цяжка, працуем и у лета и у зиму, и у падугу, и у дождя, и у дзень и у ноч; працуем каб тольки дабицца куска хлеба ци другой яды. А усёж гэта яда.

И гэтак вядзеца ня тольки у людзей. Паглядзи на другие организмы и тут пабачыши тое самое, тольки можэ у иншай форми, як у людзей, и адразу ня будзеш ведаць, што гэта тоеж самое. Так, инстынкт каб дабыць сабе яду, самая важная пружына, што рухае усе организмы.

Пэуне кали-кольвек видзеу ты маленькое, недауна радзиушаеся дзицятка; малое, слабое, без уселакаго разуму, а глядзи, ужо губки свае так складае и язычком так рухае, як бы ссау матчыную грудзь, где для яго ёсць яда.

И чалавек, и звер, и птушка, и рабак, и муха, и уселякае расценне, усё адным словам, што жывець, усе организмы шукаюць яды, каб ци зъесць яе адразу, ци мець у запаси, каб падтрымашь, кали гэта будзе трэба, свае силы. Знайдзе яки кольвек организм штосьци да зъядзэння, так и стараецца зараз забраць сабе и ня даць другому. А ёсць и другие организмы, што так сама шукаюць яды и хочуць есьци, але можэ яны ня так будуць счатливымі: знайсци, ня знайдуць, а тольки падгледзяць як другі организм знайшоу яду. Як радзиць тагды, кали у аднаго ёсць шмат, а у другогоничего? Падзелица, ци што?. Так яно и вядзеца. Той организм, што ничего не мае, прымерам звер яки, идзе да таго организма, што мае шмат, и кажэ: „падзялимся, братку, зробим так, каб было паведлуг сумлення и справедливосці. Будзь ты сыты, але и я каб быу не галодны“. Кали той, што шмат мае, багаты организм, зразумее слова того, што ничего не мае, беднаго организма, и паслухаешъ яго, тагды усё будзе добра, пекне, спакойне. Але як багаты организм беднаго организма не паслухае, а насрожыша, наташырыща, тагды бедак зноу кажэ: братку, хонь ты и багаты, але не забудзь, што мы усе адзин аднаго павинны любиць, аб гэтым па-

людзёх и ксяндзы кажуць у касцёлах. Падзелимся мы з табой як браты.—Кали и тагдыня прыйдуць да згоды, бедны организм ужо гуторку павядзе не славами, не разумом, але силой. И пойдзе упорливое тармасованне, праудзивая вайна, и той таго зваюе, хто боли сильны.

А сила, братцы, ня тольки бывае у руках, ды у целе; ёсць ешчэ яна у галаве, у нашым разуме.

Мядзьведзь, воук ухопе якое ягнятка, што можэ яму перэшкадзае у жыццю, вот папросту захопе и загрызець; а пасля так ешчэ просыцей возьме и зъеспль.

Чаму гэта так сталося?—Бо баран, ягнятка, пры воуку и мядзьведзю саусим слабеньки, можэ як муха супроцу нас людзей. Але бывае ешчэ и иначэй; воук куды слабей ад вала и каня, а так часта у нас чуваць найбольш пасля цяжкой зимы, або у лепи, як ёсць маладые воучата: «воук зарэзау каня ци вала.» Як гэта сталося? Тож воук слабей быу нябошчыка? А во чаму.

Силай ён хонь и слабейшы, але разумом ён хитрэшы; галоука яго ня сита; сильны разумом воук павалиць вяликаго, але дурнога вала.

Шмат ня будзем казаць, тольки скажэм, што вайну вядупь усе организмы; вяликие и малые, сильные и слабые, усе памежы сабе и у перамешку с сабой. Але ёсць организмы, што таго не робяць, яны не ваююць—а усе гультаяць, бо маюць усё гатовае, яды досыць, и схавацца ёсць для их гдзе. Такие организмы называюцца паразиты. Яны сами па сабе жыць ня могуць, не патрапяць гэтаго зрабиць сваими силами; им трэба знайсци други яки кольвек организм, штоб прычапицца да яго, ци улезьць у сяродку да яго цела и там цягнуць усе соки, патрэбные да жыцця. Гэта штосьци кшталтам пиявак, тольки трошки иначэй, бо пияука ссе кроу праз скуре, а паразиты ёсць, што сидзяць пад ёю, у целе, у кишкох и у іншых органах (унутренних часцях) нашаго цела.

Самые простые з тых организмоу—паразитоу, гэта грыбки и бактэрыи; аб их мы пагаворым у других нумэрох „Нашай Нивы“.

Элька.

Рэдактор-Выдауча З. Вольски.